

Signalering en diagnostisering van dyslexie op het Bertrand Russell college

Inleiding

Het onderwijs speelt een belangrijke rol bij de preventie, signalering en begeleiding van leerlingen met lees – en/of spellingsproblemen. Het basisonderwijs signaleert al vroeg leerlingen met ernstige lees- en spellingproblemen vanaf groep 3 en 4 of later. De leerkracht of een zorgspecialist begeleidt hen gedurende een periode en wanneer deze begeleiding tot onvoldoende vooruitgang leidt, kan zij de leerling voor diagnostiek en behandeling aanmelden bij een onderzoekspraktijk. De basisschool moet een dossier inleveren met daarin de resultaten van toetsen, de inhoud van extra hulp en de resultaten daarvan. Er moet sprake zijn van enkelvoudige dyslexie. Dat betekent dat een leerling geen andere problemen heeft, zoals b.v. ADD, ADHD of dyscalculie. Tot slot moet er sprake zijn van ernstige dyslexie wil de behandeling vergoed worden. Wanneer de dyslexie niet ernstig is, moet de school de remediëring en ondersteuning op zich nemen. Deze leerlingen stromen het voortgezet onderwijs binnen.

Niet alle leerlingen met dyslexie worden op de basisschool gesignaleerd. De leerlingen die naar het havo of vwo doorstromen hebben sterke cognitieve capaciteiten waarbij de ernst van lees- en spellingsproblemen soms lang verborgen blijft, doordat zij mogelijk gebruik maken van compenserende strategieën. Ook bij leerlingen die anderstalig zijn opgevoed worden spellings- en leesproblemen vaak niet tijdig onderkend. Van het voortgezet onderwijs mag verwacht worden dat deze leerlingen, bij de signalering op het voortgezet onderwijs, opvallen. Op het Bertrand Russell college signaleren wij lees – en of spellingsachterstanden en vindt er diagnostisering van dyslexie plaats door het OPDC. Dit document is opgesteld om de handelingsgerichte diagnostiek op het Bertrand Russell college inzichtelijk te maken.

Dyslexie

Definities van dyslexie

Dyslexie is een complex probleem dat invloed heeft op het gehele functioneren van een leerling. Het komt voor in alle vormen van onderwijs en is niet gebonden aan intelligentie of sociaaleconomische achtergrond.

In Nederland worden overwegend twee definities van dyslexie gehanteerd, de definitie van de Stichting Dyslexie Nederland (SDN, 2008) en de definitie uit het *Protocol Dyslexie Diagnostiek & Behandeling* (Blomert, 2006) (dit is het protocol voor de gezondheidszorg in het kader van de vergoedingsregeling dyslexie voor het basisonderwijs).

'Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hard nekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau' (Stichting Dyslexie Nederland, 2008, p. 11).

'Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurobiologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkings problemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve, en m.n. taalverwerkingsprofiel en leiden tot een ernstig probleem met het lezen en spellen van woorden ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en spellingprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van de overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn' (Blomert, 2006, p. 5).

Beide definities worden gebruikt in onderzoek. De definitie van de SDN is beschrijvend van aard. Zij richt zich op objectief waarneembaar gedrag in lezen en spellen. Het gaat om het vaardigheidsniveau van zowel lezen en spellen in het Nederlands, als ook in de moderne vreemde talen. De definitie van Blomert geeft, naast een beschrijving op vaardigheidsniveau van objectief waarneembaar gedrag, ook mogelijke verklaringen voor de stoornis.

Dyslexie is een hardnekkig probleem.

Bij dyslexie is er sprake van achterstand en didactische resistentie (SDN, 2008). Achterstand betekent dat de technische lees- en/of spellingvaardigheid van de leerling significant afwijkt van het niveau dat gegeven zijn leeftijd en opleidingsniveau mag worden verwacht. Het minimale technisch leesniveau dat vereist is om ons in de maatschappij te handhaven, komt overeen met een leesniveau, dat de meeste leerlingen in groep 6 van de basisschool bereiken (dit komt overeen met het huidige AVI E6 en het oude AVI-niveau 9). Met dit leesniveau, kan bijvoorbeeld de ondertiteling van de televisie en de bewegwijzering op de autoweg bij een snelheid van 120 km per uur gelezen worden. Bij leerlingen die dit niveau niet halen aan het einde van de basisschool, is per definitie sprake van een achterstand.

Van didactische resistentie is sprake als extra hulp en inspanning niet of nauwelijks leiden tot verbetering van de lees- en spellingresultaten. Het moet gaan om intensieve remediëring afgestemd op de instructiebehoeften van de individuele leerling. Het gaat dan om 15 à 20 weken enkele malen per week. (Masterplan dyslexie.nl, protocol masterplan dyslexie voortgezet onderwijs).

Verklaringen voor dyslexie

De precieze oorzaak van dyslexie is wetenschappelijk nog niet aangetoond, maar over een aantal verklaringen bestaat een brede consensus (zie Ghesquière et al., 2011). De belangrijkste worden hier kort besproken.

Dyslectici hebben problemen met fonologische verwerking, waarbij onderscheid te maken is in fonologisch bewustzijn, fonologische verwerking in het werkgeheugen en de toegankelijkheid van taalkennis (zie o.a. Van der Leij, 2003). Tekorten in fonologisch bewustzijn uit zich in het niet snel kunnen analyseren en herkennen van de klankstructuur van woorden. Voorbeelden daarvan zijn: problemen met het verdelen van woorden in losse klanken en klankgroepen, en het samenstellen van een woord uit los aangeboden klanken. Tekorten in fonologische verwerking in het werkgeheugen houdt in dat klankcodes niet goed worden opgeslagen in het werkgeheugen. Deze tekorten uit zich bijvoorbeeld in problemen met nazeggen van niet bestaande en onbekende woorden, cijferreeksen en zinnen. Tekorten in de toegankelijkheid van taalkennis houdt in dat leerlingen traag zijn in het geven van namen aan symbolen (letters, cijfers, objecten). De kennis is wel aanwezig, maar kan niet zo snel opgeroepen worden uit het geheugen als op grond van hun leeftijd verwacht mag worden (Van den Bos, 2003). Dit probleem blijft doorwerken op latere leeftijd (o.a. Bekebrede et al., 2010; Van den Bos, Zijlstra & Lutje Spelberg, 2002) en is in de praktijk terug te zien in woordvindingsproblemen: bij het geven van een antwoord moeten dyslectici vaak langer zoeken naar de juiste woorden.

Dyslexie heeft een neurobiologische basis. Onderzoek heeft afwijkingen aangetoond in de hersenstructuur en hersenfuncties van dyslectici (o.a. Habib, 2000; Pugh & McCardle, 2009). Tot slot speelt een erfelijke component een rol. Als dyslexie in de familie voorkomt, is de kans dat een leerling de stoornis heeft veel groter, 30 tot 40 procent, dan wanneer dit niet het geval is.

Signaleren van dyslexie op het Bertrand Russell college

Brugklasscreening en vooronderzoek

Aan het begin van het schooljaar wordt er bij alle brugklasleerlingen een lees- en spelling screeningstest afgenomen. Leerlingen die een opvallend lage score hebben worden nader onderzocht.

Daarnaast worden leerlingen gesignaleerd wanneer :

- Het docententeam een vermoeden van dyslexie heeft. De leerling wordt dan aangemeld door de mentor.
- Ouders of verzorgers een vermoeden van dyslexie hebben en dit vermoeden wordt ondersteund door het docententeam.
- Er vanuit de basisschool is overgedragen dat er een vermoeden van dyslexie is of bijzonderheden zijn in de leervorderingen, maar er nog geen onderzoek heeft plaatsgevonden.

De dyslexiecoördinator bekijkt de uitslag van de screeningstest, het dossier van de leerling en de gegevens uit het leerlingvolgsysteem. Bekeken wordt :

- De ernst en duur van de lees- en spellingsproblemen.
- Of er eerder begeleiding is geboden en van welke aard deze begeleiding was.
- Of er andere verklaringen zijn voor de ervaren problematiek.

Aansluitend aan de screening neemt de dyslexiecoördinator de EMT BRUS A en de KLEPEL A test af.

Vooronderzoek en plan van aanpak

Na vooronderzoek worden leerlingen aangemeld voor een dyslexie-traject op het dienstencentrum van het OPDC. Ouders worden geïnformeerd over het dyslexie vooronderzoekstraject en gevraagd schriftelijke toestemming hiervoor te geven. Daarnaast wordt hen gevraagd de oudervragenlijst in te vullen. De leerling wordt gevraagd naar ervaren problematiek.

Dit dyslexietraject bestaat uit :

- Een voormeting
- Een remedieringsplan
- Een nameting
- Het dyslexie onderzoek

Voor- en nameting

Op het dienstencentrum van het OPDC individueel wordt er een voor- en nameting afgenomen. Beide metingen duren één uur.

Het remedieringsplan

Na de voormeting wordt er naar gelang de aard van de achterstand een remedieringsplan opgesteld. Gedurende één interventieperiode van drie maanden zal er adequate remediërende instructie en oefening geboden worden. Onder adequate remediërende instructie en oefening wordt verstaan: 1 contactmoment per week en dagelijks een half uur zelfstudie thuis. Er zal onder andere gebruik worden gemaakt van Muiswerk Nederlands op weg naar 1F en Ralfi-lezen. In het contactmoment zal de voortgang worden geëvalueerd.

Het dyslexie onderzoek

Indien de leerling na drie maanden, ondanks voldoende inzet, onvoldoende vooruitgang laat zien, wordt de leerling doorverwezen voor vervolgonderzoek naar dyslexie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door het dienstencentrum van het OPDC. Over de uitslag van het dyslexie onderzoek neemt het dienstencentrum van het OPDC telefonisch contact op met de ouders. Het onderzoeksverslag wordt naar ouders toegestuurd. Bij toestemming van de ouders wordt het onderzoeksverslag ook naar het Bertrand Russell college gestuurd.

Kosten Dyslexie onderzoekstraject.

Aan de voormeting en nameting (beide E 50,00) en het dyslexieonderzoek (E 250,00) zijn kosten verbonden. Deze worden voor de ene helft door het Bertrand Russell college en voor de andere helft door ouders betaald. Beide voorzien in 50 % van de kosten.

Bijlagen

Bijlage I : Signaleringslijst dyslexie (met aanpassingen overgenomen uit Protocol Dyslexie Vo)

Naam leerling:

Klas:

Mentor:

Domein	Mogelijke signalen dyslexie	Bij de leerling aanwezig?
Technisch lezen	<i>Heeft moeite accuraat en vloeiend hardop te lezen</i>	
	<i>Struikelt met hardop lezen met onbekende woorden</i>	
	<i>Leest zeer traag</i>	
Spellen	<i>Maakt zowel in complexe als in alledaagse eenvoudige woorden veel spelfouten</i>	
	<i>Maakt bij de moderne vreemde talen fouten die wijzen op interferentie met het Nederlandse spellingsysteem</i>	
Spreken	<i>Heeft moeite de juiste uitspraak van woorden in de moderne vreemde talen onder de knie te krijgen</i>	
	<i>Is soms traag in het onder woorden brengen van zaken door woordvindingsproblemen</i>	
Luisteren	<i>Heeft moeite met luisteroefeningen, werkt traag en kan onvoldoende tot begrip komen</i>	

Algemeen	<i>Heeft moeite met het onthouden van betekenisloze associaties, bijvoorbeeld vocabulaire, namen, jaartallen e.d. ondanks intensief oefenen</i>	
	<i>Werkt traag, kan herhaaldelijk het tempo van de klas niet bijhouden als het om lezen en schrijven gaat</i>	
Functionele taken	<i>Schrijft onsamenhangende teksten</i>	
	<i>Laat bij correctie fouten zitten, ziet ze over het hoofd</i>	
	<i>Slaat vragen over bij opdrachten en proefwerken</i>	
	<i>Maakt fouten bij het overnemen van gegevens van het bord</i>	
	<i>Heeft problemen met begrijpend lezen</i>	
	<i>Heeft problemen met stellen/formuleren</i>	
Sociaal emotioneel	<i>Is onzeker over zijn cognitief functioneren</i>	
	<i>Vertoont vermijdingsgedrag</i>	
	<i>Is ongemotiveerd voor taken die hij moeilijk vindt</i>	
	<i>Heeft moeite met concentratie</i>	

Bijlage II : Oudervragenlijst (overgenomen uit Protocol Dyslexie Vo)

OUDERVAGENLIJST

Naam leerling:

Klas:

Uw zoon/dochter komt mogelijk in aanmerking voor onderzoek naar lees- en spellingproblemen. Wij hebben nog niet voldoende informatie over de problemen. Zou u onderstaande vragen willen invullen?

1. Komen ernstige lees- en spellingproblemen en/of dyslexie in de familie voor?

Zo ja, bij welke gezins- of familieleden?

.....
.....
.....

2. Zijn er medische bijzonderheden die van belang zijn in verband met het onderzoek?

.....
.....
.....

3. Is uw zoon/dochter eerder getest op lees- en/of spellingproblemen?

Zo ja, wat waren de resultaten van dat onderzoek? Indien u hiertegen geen bezwaar hebt, wilt u dan het verslag van eerder onderzoek meezenden?

.....
.....
.....

Voorschoolse periode

4. Zijn er in de voorschoolse periode problemen geweest in de taalontwikkeling?

Zo ja, geef hiervan een korte beschrijving.

.....

Basisonderwijs

Naam en plaats basisschool:.....

Groep 1 en 2 in de periode van _____ t/m _____*

* Geef jaartallen aan

5. Zijn er in groep 1 en 2 opvallende problemen geweest of zijn er zaken opgevallen met betrekking tot taal of spraak? Zo ja, geef hiervan een korte omschrijving.

.....

Groep 3 t/m 8 in de periode van _____ t/m _____*

6. Zijn er in de loop van groep 3 t/m 8 problemen geweest met lezen en spellen?

Zo ja, geef een korte toelichting (wanneer zijn de problemen ontstaan en wat hielden ze precies in?).

.....

7. Indien er problemen zijn geweest, welke hulp en begeleiding heeft uw zoon/dochter daarvoor gekregen? In welke groepen, hoeveel keer per week, hoelang en van wie (leerkrachten, remedial teacher, u zelf)?

Groep 3 :

.....

Groep 4 :

.....

Groep 5 :

.....

Groep 6 :

.....

Groep 7 :

.....

Groep 8 :

.....

8. Wat is volgens u het effect van de hulp geweest?

.....

.....

.....

Hulp van de leerkrachten:

.....

.....

Hulp van de remedial teacher:

.....
.....

Hulp die u zelf hebt gegeven:

.....
.....
.....

9. Welke faciliteiten heeft de school geboden (werken op de computer, boeken op band, Cito-toets voorgelezen, vergroot lettertype etc.)?

.....
.....
.....

10. Wat was volgens u het effect van die faciliteiten?

.....
.....
.....

11. Hoe was het contact van uw zoon/dochter met klasgenoten en leerkrachten?

.....
.....

12. Heeft uw zoon/dochter een klas gedoubleerd?

.....

Voortgezet Onderwijs

13. Waarmee verwacht u dat uw zoon/dochter problemen krijgt en welke hulp en/of faciliteiten acht u noodzakelijk?

.....
.....
.....

14. Wat zijn op dit moment de grootste problemen van uw zoon/dochter volgens u?
Hoelang bestaan deze problemen al?

.....
.....
.....

15. Is er al hulp voor die problemen geboden? Zo ja, wat was het effect daarvan?

.....
.....
.....

16. Hoe was/is de motivatie, inzet, aandacht en concentratie van uw zoon/dochter in het verleden en op dit moment?

.....
.....
.....

17. Hoe is de sociaal-emotionele ontwikkeling verlopen? Is er nu of in het verleden sprake geweest van opvallend teruggetrokken, stil, somber, angstig gedrag of agressief, opstandig en uitdagend gedrag?

.....
.....
.....

18. Wat is uw mening over de wijze waarop de school reageert op de problemen van uw zoon/dochter?

.....
.....
.....

19. Welke vragen zou u door het onderzoek beantwoord willen zien?

.....
.....
.....

20. Welke informatie die niet in deze vragenlijst aan de orde is geweest, vindt u nog belangrijk voor het onderzoek?

.....
.....
.....

Wij danken u voor uw medewerking!

Bijlage III: toestemmingsformulier

Toestemming ouder(s)/verzorger(s) aan dyslexieonderzoek

De ouder(s)/verzorger(s) van :

Leerling klas:

Geven **wel/geen** toestemming voor deelname aan de voormeting en nameting voorafgaand aan het uitgebreide dyslexieonderzoek door het dienstencentrum van Saenstroom OPDC.

Geven **wel / geen** toestemming voor deelname aan het uitgebreide dyslexieonderzoek door het dienstencentrum van Saenstroom OPDC.

- Verklaart op de hoogte te zijn van de kosten van het onderzoek.
Een factuur ontvangt u separaat van de administratie.

Het is belangrijk dat alle gezag dragende personen akkoord gaan met het onderzoek en ondertekenen voor toestemming. In geval van ouderlijk gezag door één ouder verklaart u hierbij tevens alleen ouderlijk gezag te hebben, zoals vastgelegd in het gezagsregister van de Rechtbank.

Plaats:

Plaats:

Datum:

Datum:

Naam:

Naam:

Handtekening:

Handtekening:

.....

.....